

שיעורי שלמה

ר"ח אדר תשע"ה

וידאו בלוג: www.maale.org.il ***** שיעורי הרב: <http://shlomo-aviner.net>

פרשת תרומה - הדרך לדבקות בד'

שכינת ד' בתוכנו

בפרשתנו נאמר (שמות כה ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ומדייקים רבותינו: שלא נאמר בתוכו אלא בתוכם. אמנם אין מאמר חז"ל מפורש שאומר זאת, אך זהו פשט הפסוק. אמנם גם אם זה לא היה מובן משם, יש פסוקים נוספים המביעים זאת, כגון בפרשת תצווה (שמות כט מו): "וידעו כי אני ד' אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם". ד' עמנו, בתוכנו, תמיד. ד' אינו איתנו רק כשיש בית מקדש, שהרי אפילו בשיא הטומאה ד' עמנו, כפי שנאמר (ויקרא טז טז): "הש' כן איתם בתוך טמאתם". אמנם שיא השכינה מגיעה על ידי בית המקדש, אך גם ללא בית מקדש, אפילו שאנו מלאים עבירות, ד' אינו עוזב אותנו.

דבקות בד' – חיבור עם צדיקים

אך לכאורה זה אינו מסתדר לפי הרמב"ם, שהרי הוא מדריך אותנו באיזה אופן אפשר להידבק בשכינה (דעות ו ב): "מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמד ממעשיהם כענין שנאמר ובו תדבק. וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה? אלא כך אמרו

חכמים בפרוש מצוה זו, הדבק בחכמים ותלמידיהם". מכיוון שאין אפשרות להידבק בד' יתברך עצמו, שהרי "אש אכלה הוא" (דברים ד כד), צריך להידבק בצדיקים. ממשיך שם הרמב"ם: "לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם ולהתחבר להן בכל מיני חבור שנאמר ולדבקה בו. וכן צוו חכמים ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם". צריך להימצא בסביבתם, לעשות עימם עסקים, להישתדל להיפגש איתם כמה שיותר ועל ידי כך להדבק בתכונותיהם הטובות, כפי שנאמר שם בהלכה א: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעו וחביריו נוהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם. ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם".

דבקות בד' – דרך מידותיו

בנוסף, אין זה מסתדר עם דברי הגמרא הבאים (סוטה יד א): "ואמר רבי חמא ברבי חנינא מאי 'אחרי ד' אלהיכם תלכו' וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכנינה? והלא כבר נאמר 'כי ד' אלהיך אש אוכלה הוא' אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה". אמנם דבקות במידותיו של הקב"ה אינה נקראת דבקות בשכנינה, אך זו מעלה גדולה ללכת בדרכי ד'. כמובן, צריך זהירות בכך, וכשאומרים שהקב"ה חנון ורחום אין הכוונה שהוא חנון ורחום כבני אדם, אך משום שאין בלקסיקון שלנו מילה המתאימה יותר, אנו מנסחים זאת במילים הללו. לדוגמא: כפי שזו טעות לומר שהאבן טיפשה כך יהיה טעות לומר שהקב"ה חכם, הוא מעל המושגים הללו.

אם כן, על פי הרמב"ם והגמרא, הציוויים "ובו תדבקון" ו"אחרי ד' אלהיכם תלכו", הם ציוויים להידבק בשכנינה. אך לאור ההבנה הראשונית שד' נמצא בתוכנו בכל עת, מדוע יש צורך להידבק בתלמידי החכמים ובמעשיו, הרי תמיד ד' נמצא בתוכנו?

דבקות בד' כפשוטו

אמנם, הרמח"ל מבאר את הדבקות בד' בדרך שונה משתי הדרכים הקודמות (מסילת ישרים יב): "הדביקות, הוא שיהיה לבו של אדם מתדבק כל כך בשם יתברך, עד שכבר יסור מלפנות ולהשגיח אל שום דבר זולתו, והוא מה שבא עליו המשל בדברי שלמה: 'אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד'. ובגמרא אמרו ז"ל: 'אמרו עליו על ר"א בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי" [בגמרא שם מבואר ששכח שם את בגדו, וכשחזר מצא נחש בתוכו ובנס ניצל ממנו. מכך אפשר לראות את דבקותו העליונה בד', עד כדי כך שגרמה לו לשכוח את בגדו, וכן לאחר שחזר לא שם לב לנחש שהיה בתוכו]. והנה תכלית המדה הזאת הוא להיות האדם מתדבק כך אל בוראו בכל עת ובכל שעה [בכל רגע], אמנם לפחות בשעת עבודה [בזמן התפילה ולימוד התורה] אם אוהב הוא את בוראו ודאי שיהיה לו הדביקות הזה. ובירושלמי אמרו: 'רבי חנינא בן דוסא היה עומד ומתפלל ובא חברבר

והכישו ולא הפסיק תפלתו וכו', אמרו לו תלמידיו רבי ולא הרגשת? ואמר להם יבוא עלי מתוך שהיה לבי מכויך בתפלה לא הרגשתי. ועל הדביקות הוזהרנו בתורה פעמים רבות: 'לאהבה את ד' אלהיך וגו'', 'ולדבקה בו', 'ובו תדבק', 'ובו תדבקון', ודוד אמר: 'דבקה נפשי אחרריך', וענין כל אלה הפסוקים אחד, שהוא הדביקות שהאדם מתדבק בו ית' שאינו יכול ליפרד ולזוז ממנו. ואמרו זכרונם לברכה אמר רבי שמעון בן לוי: בג' לשונות של חיבה חבב הקדוש ברוך הוא את ישראל ואנו למידיים וכו': בדביקה, בחשיקה, ובחפיצה, והם ממש ענפי האהבה העיקרית, והיינו התשוקה שזכרתי, והדביקות והנחת והעונג הנמצא בעסק ענינו של הנאהב". האדם כל כך דבק בד', כל כך שקוע בדבקותו, עד שהוא מאבד את הראש, שוכח דברים ואינו עסוק במה שקורה בעולם הזה, אלא כולו עסוק באהבתו לד'.

דבקות בד' או בצדיקים?

אם כן, כיצד אפשר לבאר את המחלוקת בדברי חכמינו, שמצד אחד חז"ל הגדירו את הדבקות בד' בכך שהאדם יתחבר לתלמידי חכמים או ידבק במידותיו של הקב"ה, ומנגד הרמח"ל הסביר שצריך לדבוק ממש בד' יתברך ולחשוב עליו ללא הפסק. יתירה מזו, חז"ל דוחים את האפשרות לדבוק בד': "וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? והלא כבר נאמר 'כי ד' אלהיך אש אוכלה הוא!'".

אלא שהרב משה חיים לוצאטו, הרמח"ל, כתב את דבריו כהדרכה למידת החסידות. אך החסידות אינה מתאימה לכל האומה, החסידות היא מידה של יחידים, כפי שמבואר שם (פרק יג): "השרידיים אשר בעם החפצים ליזכות לקרבתו יתברך, וליזכות בזכותם לכל שאר ההמון הנתלה בם, להם מגיע לקיים משנת חסידים אשר לא יוכלו לקיים האחרים, הם הם סדרי הפרישות האלה כי בזה בחר ד'".

הדרכה זו אינה מכוונת לכלל העם אלא ליחידים צדיקים, לפרושים. לאדם הפרוש יש שלוש דרגות:

א. כל דבר חומרי שאין חובה לעשות הוא לא עושה. למשל הוא לא אוכל מה שלא חייבים לאכול.

ב. הוא כל כך מלא באהבה לד' עד כדי כך שבכל המחלוקות הוא מחמיר. כמו אדם שחשוב לו המראה החיצוני אז הוא מחמיר ללבוש בגדים יפים ולסדרם יפה.

ג. הוא פרוש במנהגים. כלומר נבדל מחברה שאינה טובה ומתחבר רק עם צדיקים. הוא אינו מתערב בחברה, אינו מתערב עם אחרים ללא סיבה, רק עם הצדיקים.

כאמור, הדרכות אלו אינן מתאימות לכלל החברה אלא ליחידים ומשום כך הן נכתבו בפרקים על הפרישות. לעומת זאת, בפרקים הראשונים, המיועדים לכל אדם, מפורטות באריכות אחת לאחת המידות שצריך להתרחק מהן: הגאווה, רדיפת הכבוד, כעס, קנאה, תאוה, חמדת הכבוד ועוד.

לפיכך מובן ההבדל בין ההדרכה לכולם להתחבר לצדיקים, לבין ההדרכה ליחידים צדיקים לדבקות בקב"ה. זהו גם ההיגיון הפשוט, אם הדבקות בד' זה ע"י דבקות בצדיקים כפי שאומר הרמב"ם, משמע שהם נמצאים מעלה אחת מעלי, הם יותר דבקים בד'. עם

זאת, על ידי כך שאני בחברתם, אני לומד מהם. אני נפגש עם אנשים שחיים בעולם אחר, בעולם אלוהי, ועל ידי כך אני נעשה אחר.

כמו כן אפשר לראות בדבריו של הרמב"ם על אהבת ד' (הלכות תשובה י ג): "וכיצד היא האהבה הראויה הוא שיאהב את ד' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ד' ונמצא שוגה בה תמיד. כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה הוא חולה באהבת אישה, חושב עליה כל הזמן, והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה. יתר מזה רף יותר גבוה, תהיה אהבת ד' בלב אוהביו שוגים בה תמיד כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך. והוא ששלמה אומר דרך משל כי חולת אהבה אני. וכל שיר השירים משל הוא לענין זה".

המציאות בה נמצא החסיד הינה מציאות שונה בתכלית ממציאות בה נימצא אדם רגיל, הוא מלא באהבת ד' בכל מעשיו. משל לכך מביא ספר משלי, המסביר שכפי שרוב בני האדם עסוקים בנשים, כך מה שמעסיק את החסיד זה רבש"ע, כפי שנאמר (פסחים מט ב): "תורה צוה לנו משה מורשה' אל תקרא מורשה אלא מאורסה", החסיד קשור בעבודות אהבה אל ד', כמו אל אישה מאורסה.

המציאות האידאלית

אמנם עדיין אינה מבוררת הסתירה הראשונה, שלכאורה הפסוקים בתורה מראים שד' שוכן בתוכנו תמיד, גם בטומאתנו, ולעומתם חז"ל פירשו זאת בצורה שונה, שעלינו לעמול להתחבר בצדיקים ובמידות הטובות וכך נידבק בשכינה. אלא שישינו חילוק נוסף, והוא ההבדל שבין המציאות הקיימת עכשיו לבין המציאות האידאלית. האידאל הוא שעם ישראל יהיה "ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות יט ו), ואכן בעתיד כולנו נהיה במדרגת החסידים, אך כרגע אנו עדיין לא חיים כך. הפסוקים באים להדביק אותנו למציאות האידאלית הרחוקה.

אך משום שדברים אלו יהיו נכונים בעתיד, הם נכונים גם בהווה בנשמתנו, נשמת האומה. העתיד מעיד על ההווה. וכלל ישראל הינו תמיד צדיק, הקב"ה שוכן לעולם בנשמת האומה וההוכחה לכך היא שברית כרותה היא לכנסת ישראל כולה שלא תאבד (עפ"י אורות התחיה ט). השכינה מופיעה בכל דבר, אך דרגת השכינה הגבוהה ביותר מופיע בכלל של ישראל, בעשרה ישראלים העוסקים יחד בקדושה.

שוכתב ונערך ע"י: ח.ס.

ע"ר ת"ד 1076 ירושלים 91009 טל. 02-6284101 פקס. 02-6261528

להרשמה לקבלת ההודעות יש לשלוח מייל: toratravaviner@yahoo.com

ישיבת עטרת ירושלים

www.ateret.org.il

